

kildematerialets kvalitet, idet han ikke tager hensyn til, at den nyere forskning jo stadig viser, hvor forsigtig man maa være ved at anvende statistik paa ældre materiale; jfr. Øresundstoldtabellerne. De kildekritiske problemer, spørgsmaalene om protokollernes absolutte paalidelighed, og om de er ført efter de samme principper i de enkelte byer og tidsrum, er saa godt som ubesvarede, og det er derfor muligt, at hvad forfatteren forklarer rent demografisk, har sin naturlige aarsag i ændringer i registreringen; enkelte stikprøver kunde her have vist vej. En anden vanskelighed for læseren er det, at Alb. Olsen helst gaar uden om definitioner, saaledes at vi end ikke er fuldt klar over, hvad han egentlig forstaar ved dansk merkantilisme. Som om hans viden begyndte ved Kristian III's recesser, karakteriserer han gentagne gange forhold som nye, skønt de ganske tydeligt har deres rod i den middelalderlige bypolitik, f. ex. kampen mod liggere og forbudet mod, at danske købmænd anvendte fremmed kapital. Disse indvendinger betyder dog kun lidt mod alt det nye og gode, afhandlingerne bringer.

Aksel E. Christensen.

Forskningsarbejdet i Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi har efterhaanden givet en række litterære resultater. Tidligere er udsendt Dr. Jørgen Pedersens disputats om arbejdslønnen i Danmark 1850—1913 og første bind af magister Hans Jensens værk om De danske Stænderforsamlings Historie, som begge har været udførlig omtalt i dette tidsskrift. Endvidere den meget nyttige lille oversigt, ogsaa af Jørgen Pedersen, over »Economic Conditions in Denmark after 1922« (1931). En særlig interesse har man viet studiet af sociale spørgsmaal, der ved det meget store og spredte kildemateriale i særlig grad egner sig til institutmæssig indsamling og behandling. Foreløbig er arbejdet af let forstaaelige grunde begrænset til aarene mellem 1850 og 1900, indenfor hvilken tidsfrist ogsaa ligger tre bind afhandlinger, udgivet under redaktion af cand. mag. Povl Engelstoft og magister Hans Jensen. Disse sidste bind falder i to grupper, »Skrifter« og »Studier«. Til den første gruppe hører *Bidrag til Arbejderklassens og Arbejderspørgsmaalets Historie i Danmark fra 1864 til 1900*, (1931), hvori magister Hans Jensen har behandlet landarbejderspørgsmaalets udvikling, og cand. mag. Georg Nørregaard bistaaet af Hans Jensen organisationsforsøgene blandt landarbejderne. Byarbejdernes problemer er taget op til studium af cand. mag. Henry Bruun,

fra hvis haand en større monografi over alle disse spørgsmaal kan ventes inden længe. Foruden en fortegnelse over de københavnske fagforeninger 1869—1900 har han desuden forfattet en række studier over enkelte emner: fagbevægelsens brydningstid 1871—73, smedefagets arbejderorganisationer 1871—85 og arbejdsgiverforeninger i Danmark 1862—98. Baade afhandlingerne om landarbejderne og byarbejderne er meget fortjenstfulde, ikke mindst ved de store mængder nyt kildemateriale, der er bragt til veje og videnskabeligt behandlet. Henvisningerne og bibliografierne viser bedst, hvor spredt det er, idet meget har maattet graves frem af aviser og tidsskrifter, disse rige kilder til moderne social historie.

Af en noget anden karakter end disse afhandlinger af trænede forskere er de to bind »Studier«, *Sociale Studier i dansk Historie efter 1857* (1930) og *Mænd og Meninger i dansk Socialpolitik 1866—1901* (1933). Det er afhandlinger fremgaaet af studiekredse, hvis deltagere har været studenter og enkelte yngre kandidater. Første bind er grupperet om sager, f. ex. den sociale udvikling i byerne 1857—71, forskellige sider af arbejder- og fagforeningsbevægelsen, Septemberforliget 1899 og træk af statsmagtens og offentlighedens stilling til det sociale spørgsmaal. I andet bind har man koncentreret sig om enkelte politikeres og partiers holdning til disse problemer og bringer afhandlinger f. ex. om Sofus Høgsbro, Thomas Nielsen, Holstein-Ledreborg og J. C. Christensen, alle set under denne synsvinkel. Ligesaa om Højrepartiets og Socialdemokratiets stilling til sociale love henholdsvis 1870—91 og 1884—90. Ogsaa i disse to bind er en del kildemateriale samlet og bragt i let tilgængelig form, ligesom der kastes lys over dette betydningsfulde afsnit af moderne dansk politisk historie. Ved deres kulegravning og deres systematiske detailstudium er disse tre her omtalte bind undersøgelser banebrydende for det moderne studium af dansk social historie. Mange lignende specialafhandlinger, ikke mindst om den tekniske og økonomiske baggrund, maa dog udarbejdes, før en samlet fremstilling kan gives. Men ploven er strax fra første færd sat dybt og sikkert i mulden. Enkelte formelle indvendinger kan dog gøres. Publikationerne fra et videnskabeligt institut bør ogsaa i deres ydre fremtræden være forbilledlige. Det er derfor beklageligt, at intet af de to bind »studier« har fortegnelser over emner og personer, hvilket maa forbyse end mere, naar man ser, at »Bidragene« har mønsterværdige registre. Mindre vigtigt, men pædagogisk uheldigt i mønsterpublikationer, er det, at nogle af afhandlingerne undlader at give den paakrævede bibliografiske oversigt over benyttet litteratur. Det er af ringe betydning, men

virker usystematisk, at i det første bind sidder indholdsfortegnelsen foran, i det andet bagi. *Frantz Wilhelm Wendt.*

I de senere aar har byhistorien haft en betydelig renæssance herhjemme. Ved eget initiativ har mange byer skaffet sig litterære monumenter over deres historie, men desværre har den videnskabelige historieforskning endnu ikke givet bevis for, hvilken betydning for vor økonomiske og sociale historie det vil være at faa udførlige moderne bymonografier, skrevet af skolede byhistorikere. Her staar vi tilbage for vore nabolande Sverige og Norge, hvor de førende historikere har vist vej for lokalhistorien ogsaa paa dette omraade. Værkerne om de danske byer ligger næsten uden undtagelse i et lavere videnskabeligt plan: enten er de skrevet af lokalhistorikere, der alle deres fortjenester tiltrods dog er uden metodisk skoling, eller ogsaa er det faghistorikeres lejlighedsarbejde, skrevet paa bestilling af byen uden dybere indleven i stoffet. Den nye *Køge Bys Historie*, udgivet af byens turistforening under redaktion af Victor Hermansen og Povl Engelstoft (1932) hører nærmest til den sidste kategori. Efter sin hensigt er den skrevet populært: »en paalidelig og letlæselig fremstilling«, mere beregnet for almenheden end for historikere. Den historiske grundstamme udgøres af Arthur G. Hassøs afsnit om byens almindelige historie op til 1870. Ifølge værkets plan har forf. været henvist til næsten udelukkende at bygge paa A. Petersens grundige arbejder, dels hans bog om Køge (1888) og dels hans efterladte afskriftsamling. For byens blomstrings-tid i det 16. og 17. aarh. har der dog fundet betydelige udvidelser sted, navnlig ved udnyttelse af Kancelliets Brevbøger; men ellers er Hassø mere resumerende end A. Petersen. Fremstillingen grupperer sig mest om bystyrets og institutionernes udvikling og trænger kun glimtvis gennem kildernes ydre ramme ind til byens egentlige økonomiske og sociale struktur. Den direkte refereren af kilderne uden virkelig sigtning og kritisk vurdering giver ogsaa let anledning til forkert opfattelse; bl. a. er det uheldigt at skildre byens nedgang paa grundlag af klager og bønsskrifter (s. 166 f.), og det burde (s. 164) være nævnet, at ved tilfælde af ildsvaade o. lign. ulykker var en aarrækkes skattefrihed snarere en hævdvunden rettighed end et udtryk for virkelig trang. Forf. antyder lejlighedsvis Køges særstilling blandt vore købstæder ved dens mangel paa egentlig bymark, men gaar ikke nærmere ind paa, hvad det maatte betyde i hele dens økonomiske liv; ligeledes vilde det have været fortjenstfuldt, om han i højere grad var